

„LILL”

2016. aastal leidsid Tartu Ülikooli klassikalised filoloogid seoses ülikooli raamatukogu remondieelsete pakkimis- ja koristustöödega raamatukogu varukogust õhukese pealkirjastamata mapi, mis sisaldas paberil leiduva vesimärgi analüüsi ja paleograafiliste tunnuste põhjal otsustades 1946. aastal käsitsi tehtud ümberkirjutuse kreekakeelsetest fragmentidest. Fragmentide päritolu ei ole seni õnnestunud tuvastada. Näib, et tegu on algselt papüürusele kirjutatud tekstiga, nagu näitavad lakuunid ja mõned hävinud reaalgused ja -lõpud.

Žanrilt on teos värssdraama. Autori tekst on suures osas originaalne, ehkki tekstianalüüsi tulemusel tuvastasid tõlkijad mitmeid allusioone senituntud antiikdraamadele ja kohati sõnasõnalisi laene Euripideselt, eelkõige tema tragöödiast „Iphigeneia Aulises” (vt tõlke lõppu lisatud *apparatus locorum similium*)¹. Tekstis korduva õie- või lillemotiivi (vkr *anthos* 'lill, õis') tõttu oleme sellele andnud tingliku pealkirja „Lill”. Ei ole päris

selge, mida teoses lillemotiiviga tähistatakse: kohati jääb mulje, et tegemist on mingi jumaluse epiteediga, kohati võib näha motiivi kasutamist inimliku sitkuse, vaimuteravuse ja -sära tähistajana. Võib spekuloida, et teksti autorit on mõjutanud epigoonlik traditsioon, mis sai alguse juba antiikajal ja mille üks ilmekas näide on nn Phrynichose papüürus (selle tõi laiema avalikkuse ette Ain Kaalep 1962. aastal).

Alljärgnevas tõlkes on tekstilakuuni tähistatud kandiliste sulgudega [...]. Kuna tekst on säilinud fragmentaarselt, ei ole olnud võimalik esitada ühtset värsiridade numeratsiooni. Fragmentide omavaheline järjestus algtekstis ei ole kindel, alljärgnev järjestus pärineb tõlkijailt ja on spekulatiivne. Lisaks ei ole päris kindel pigem didaktilise sisuga fr. 4 kuuluvus käesolevasse teosesse.

Pühendame tõlke klassikalise filoloogia emeritprofessori Anne Lille 70. sünnipäevale.

IVO VOLT,
MARIA-KRISTIINA LOTMAN,
KADRI NOVIKOV,
NEEME NÄRIPÄ,
JANIKA PÄLL,
KRISTI VIIDING

¹ Euripidese tragöödiate „Iphigeneia Aulises” ja „Iphigeneia tauride juures” tõlge Anne Lille sulest ilmus 2016. aasta oktoobris Tartu Ülikooli Kirjastuse sarjas „Maailmakirjanduse tõlkevaramu”.

Fr. 1

Dramaturg

Vanamees, maja ette sa kiirusta nüüd!

Kirjandusteadlane

Juba siin, kus on rutt, une haardes ma veel.

Dramaturg

Mis lill siin on peenrale ilmunud nüüd?
Tugev taim ajab juuri ja murrutab maad.

Kirjandusteadlane

Seda taime ma ennegi näinud ju siin.

Dramaturg

Neliteist viisaastakut siin juba ta,
aga nüüdsama uus temal puhkenud õis
punamust [.....]

Fr. 2

Dramaturg

Jaga meiega kõike ja ütle, mis on,
nüüd rääkida võid, olen ustav ja truu.

Kirjandusteadlane

Kord sündis perre tüdruk tuntud muusikul,
kel pillimäng sai saatjaks päeval, ööl.
Kuid haaras enda kütke raamat neiu siis,
üha kirjatähti uuris, silmis rõõmus helk,
Athene ande siis ta varmalt ammutas.
Jumalanna järgi hüütud linnas põhjamaal
sai tunda muistse ilma auväärt [.....]
ja keeli ammuseid nüüd rääkis naise suu.
Ja kaugeid maid [.....]

Fr. 3

Dramaturg

Taim valgust nõuab, mitte varju kalju peal!
Kuis kasvas lill ses loos, sa räägi mulle nüüd.

Kirjandusteadlane

Lill juurdus otse esmal tarkusalikal:
unenõidus selgeks sai Aristotéleselt,
vaid veidi kaasa aitas hiljem Sigmund [...]d.
Türann Toriinost näitas sündind traagikat:
dionüüsoškultust hullumeelset ohjes peab
Apollon, kelle ergis kiiris sirgus lill.

Fr. 4

Õpetaja

Igas lauses, sulle mis ette ka jääb,
sa vaata hoolega, silmas ka pea,
et käänete lõppe sa õigesti sead,
samamoodi sa eessõnu jälgi ja tea,
mis neist kuhu käib.

Õpilane

Väga raske on see!
Misjaoks seda keelt vaja õppida on!?

Õpetaja

Salauks sinu jaoks kohe lahti ju läeb,
varakamber on see.

Õpilane

Minu jaoks pigem piin.

Fr. 5

Koor

Stroof A

Ma tulin siia, kus põhjamaa
liivase pinnaga kinkudel,
siia, kus must jõgi lainetab,
hüütud on ema järgi see.
Pikki teid ma käinud, palju päevi,
jõudsingi paika, kus kuuldav
jälle nüüd ka muistseid keeli.
Et ka siin jumalanna Athene
linna enda hoida on võtnud,
noored, [.....] teid kutsub,
muistne laulik kaasa haarab.
Taim siin on põhjamaine,
kirkaid kinkimas õisi
näen üht lille [...]

Fr. 6

Epoode

Koondab ju helgemad haritud pead,
Seal nad koos ja peavad nõu,
Iidset tarkust kokku seavad nii
[.....]
triviumiks, et barbaarse
teadmatuse vastu liita jõud.

Fr. 7

Nii rõõmu tundma kui kurbustki peab
inimlaps. Sinu kaudu on sündinud siin
komejante ja kurblikke süngridu ka.
Oled hinguse kinkinud kangelastel',
oled rääkima pannud sa orjade suu,
lavalaudade peal sinu käe läbi nüüd
vana aeg oma tarkusi meile on toond.
Olgu naer, olgu nutt, sinu [.....]

Fr. 8

Koor

Tantsigem, hõisakem ja võtkem
seltsi ka Bakchos, see meeletu, –
nautigem vilju, mis pärit õielt.

Palugem õndsatelt Muusadelt ande,
kaua et nestet ta huulile valaksid ikka veel.

Fr. 9

Koor

Sa auväärt taevaste keskel ja siin,
maisemas vallas, Pallas Athene,
teeme me kõik, mis käskisid meil' sa.
Väga meeldiv, lausa üllatav
üks teade on meieni jõudnud.
Oo, üliüllas Õis, sinu päev,
sinu sünnipäev see
ja pärga peast ära võta.

Apparatus locorum similibum

Fr. 1.1 : cf. IA (= „Iphigeneia Aulises”) 1 | fr. 1.6 : cf. IA 6 | fr. 2.1–2 = IA 44–45 |
fr. 4.1–2 : cf. IA 143–144 | fr. 5 : cf. IA 164 jj | fr. 7.1 : cf. IA 31 | fr. 9 : cf. IA 1492 jj.